

Kerk en liefdadigheid

Is er een taak van kerk en diaconie met betrekking tot 'liefdadigheid' (in de zin van niet-kerkelijke humanitaire hulp, bijv. bij natuurrampen)? In onderstaande gedeelte uit een boek van ds. C. van der Waal[1] worden een aantal lijnen aangewezen, met een duidelijke conclusie aan het einde. -MV

Diakonia

Men spreekt vandaag van een werelddiaconaat. En -zonder nu respect te verliezen voor bona fide hulpverleningen aan 'onderontwikkelde gebieden', valt de vraag te stellen, of de fundering hiervan uit de Schrift verantwoord is. Is het de taak van de kerken om, zoals Nieuw-Delhi (waar de Wereldraad van Kerken samenkwam, red.) het stelt in de verklaring over Dienst, in deze dynamische tijd tot gemeenschappelijke sociale en politieke acties en uitspraken te komen?

Christus was als één die dient. Het dienstkarakter moet ook de kerk stempelen (1 Petr. 4:10). Deze dienst kan op verschillend vlak uitgeoefend worden door de leden onderling. Er is een dienst des Woords, doch er is ook een *diakonia*, die bestaat in het elkaar be-dienen, ondersteunen (Hand. 11:29; 2 Kor. 8:4; 9:1). De gemeenschap tussen Jeruzalem en de kerken in de heidense diaspora manifesteerde zich in een gemeenschap (*koinonia*) van *diakonia* (2 Kor. 8:4). Er is een gebod goed te doen aan alle mensen, doch inzonderheid aan de huisgenoten des geloofs (Gal. 6:10).

In dit verband spreekt Visser 't Hooft (de eerste secretaris-generaal van de Wereldraad, red.) van een *inwendige* en een *uitwendige* diakonia. "De inwendige is de natuurlijke bestaansvorm van een gemeenschap die verbonden is in de gemeenschappelijke dienst aan de Knecht des Heeren. De uitwendige diakonia evenwel is de noodzakelijke consequentie van het feit dat de dienst van de goddelijke Knecht gericht was op de velen en dat zijn volgelingen geroepen zijn in zijn daad van vernedering en verzoening te delen." Wanneer hij echter het N.T. opslaat vindt hij weinig steun voor de fundering van de uitwendige diaconie als ambtelijke opdracht van de kerk. "Voor de nieuwtestamentische Kerk was er geen sprake van strijd te voeren tegen onrecht in de samenleving. Haar geloof dat het koninkrijk zeer spoedig zou komen, maakte dat belangstelling voor de

samenleving onnodig leek". Bij deze laatste zin ontbreekt het bewijs, en dat is wel begrijpelijk. Het N.T. heeft levendige belangstelling voor de kerk en de christenen in de samenleving. En de brieven aan de Thessalonicenzen zijn daar om te laten zien, dat het geloof in de komst van Christus ten aanzien van maatschappelijke taken niet remmend werkte (1 Thess. 5:14; 2 Thess. 2:2; 3:6 e.v.). Alom vinden we, dat rekening gehouden werd met overheid (Rom. 13:1 e.v.; Titus 3:1; 1 Petr. 2:13 e.v.; Filemon), enz. En steeds stond de dienst in verband met de *dienst des Woords*. Vandaaruit heeft de kerk het ganse leven doorzuurd.

Christelijke 'diaconie' internationaal beoefend

Doch hier is juist het punt, waar de wegen van Schrift en oecumenische beweging uit elkaar gaan. De Schrift, aldus Visser 't Hooft, laat ons de nieuwtestamentische zien, die haar kracht zocht in het wijzen op concrete problemen IN EIGEN GEMEENSCHAP (heren, knechten, vrouwen). Maar *wij* hebben te maken met ALGEMENE economische, politieke én persoonlijke aspecten: honger, dakloosheid, uitbuiting, enz. Daarom kunnen we niet volstaan met individuele hulp; een massa individuele slachtoffers wacht op hulp, ook door sociaal en politiek handelen, nationaal en internationaal. Met andere woorden: de tijd van het pannetje soep voor de zieke buurman is voorbij; en ook kwijnt de diaconie van plaatselijke gemeenten, nu de staat in vele landen alle barmhartigheid genationaliseerd en geautomatiseerd heeft. Maar nu de goede buur niet hoeft geholpen te worden, moeten we ons maar identificeren met de verre vriend in nood, hoezeer het persoonlijk contact te loor gaat en er kans is, dat er veel aan de strijkstok blijft hangen. De situatie in de wereld is nu eenmaal veranderd en welvaartsprojecten en veelomvattende plannen van 'technische bijstand' vragen onze aandacht. Christelijke diaconie dient zo internationaal beoefend te worden. "Wij dienen dan niet alleen om zielen te winnen. Wij dienen omdat wij volgelingen zijn van de grote Dienstknecht... Want mensen die niet naar het evangelie luisteren of kunnen luisteren, blijven Gods schepselen en broeders, voor wie Christus stierf". "Het offer van de dienst moet daarom nimmer afhankelijk worden gemaakt van het vervullen van voorwaarden van de kant van de ontvanger. Hij is die dienst waard, eenvoudig omdat hij een van degenen is met wie Christus zich vereenzelvigd heeft, voor wie Hij geleden heeft en gestorven is."

Een diaconie-op-drift

Men kan hier spreken van een diaconie-op-drift, een aan het huidige schema van deze eeuw aangepaste diaconie. Immers, de Schrift ziet de diaconie, de goede werken, komen in het kielzog der *prediking*. Terecht heeft Trimp erop gewezen, dat de kroon van het interkerkelijk hulpbetoon aan Jeruzalem was, dat de heiligen aldaar God prezen *vanwege het gehoorzaam belijden van het evangelie van Christus* (2 Kor. 9:13). Maar het werelddiaconaat neemt zijn aanloop op de springplank van de menselijke solidariteit, het natuurrecht van het humanisme. "Aldus mist God zijn eer en waar God niet ten laatste alle eer ontvangt, is 'diaconie' als kerkelijke dienst een mislukking" (C. Trimp). In plaats dat de diaconie onderstreept: In den beginne was het Woord!, wordt slechts uitgegaan van het feit: In den beginne was de daad! Wanneer het werelddiaconaat de Christus der gelovigen verruilt voor een Christus van allen, genade voor rechten van de mens, de kerk voor de wereldbroederschap en de verlossing van het leven door Christus' bloed voor een comprehensive approach, een alomvattende aanpak met volle menselijkheid als doel, -dan wordt deze diaconie een instrument van revolutionaire machten en draagt zij uiteindelijk bij tot verdorring van het leven. Het ware ook beter weer van *filantropie* te spreken in plaats van diaconie. Zij het dan dat deze filantropie met zeer moderne middelen (televisie) werkt, waarbij sensatie en willekeur niet uitgesloten is.

Willekeur. Of ook: eenzijdigheid. Want daar de Wereldraad een huis is waarin men huisgenoten der ketterij en des ongeloofs aantreft, kan men ook verwachten, dat de steun niet allereerst gaat naar huisgenoten des geloofs. Men zoekt wel zulke projecten uit, die op de steun van de meerderheid kunnen rekenen. Maar hoezeer de Wereldraad ook de stem verheft en van *diakonia* spreekt, ten aanzien van Ambon is hij zeer zwijgzaam, over geloofsvervolgung in Rusland geen enkel woord, bij de Wereldraad hoeft men niet aan te kloppen voor steun voor publicatie van reformatorische literatuur in de Spaanse taal. Doordat de Wereldraad modernistische zending wel steunt, is de vraag te stellen of zijn werelddiaconaat-filantropie eigenlijk geen misantropie is, wjl uiteindelijk schadelijk voor de mensheid, ondanks alle goede en humane bedoelingen.

Echte diaconale verantwoordelijkheid

Wie oude acta van Nederlandse classes of provinciale synoden inziet, bemerkt, hoe men bij de verlening van steun met onderscheid te werk ging. Meegeleefd

wordt met de Waldenzen en de kerken van Gulik en Kleef, door middel van het uitwisselen van berichten en het verstrekken van steun. De Acta van de classis Buren (1791) maken gewag van de kerken van de Paltz, die ook financiële bijstand genoten. Doch we lezen ook over een “gerucht dat de keurpaltzische kerkenraad (nl. van Heidelberg, v.d. W.) aan drie verdienstelijke Predikanten dier stad den last heeft opgedragen, om den Heidelbergse Catechismus na te zien en de noodige veranderingen naar de eisch van de tegenwoordigen tijd daarin te mengen. Hierop diende een nauwkeurig onderzoek gedaan te worden en de Classis geeft in bedenking of men de penningen voor de Paltz niet behoorde in te houden tot zoolang men volkomen verzekerd ware dat het gerucht valsch zij”.

Een dergelijke maatregel zou vandaag meewarig hoofdschudden veroorzaken. Maar in Buren bracht men ‘diaconie’ in verband met de handhaving van de belijdenis en wilde men zelfs in 1791 nog niets weten van een accommodatie van de ‘Heidelberger’ aan de eisen des tijds. Wanneer we de Schriftuurlijke regel als maatstaf gebruiken bij onze beoordeling, vinden we in het kritisch bezien van de diaconie door de classis Buren meer waarachtige diaconale verantwoordelijkheid, dan bij de Wereldraad, die niet de handhaving der leer, doch de menselijkheid ten doel heeft, daarom ook de groei der valse kerk en zending bevordert en in het spoor van internationale lichamen en internationale mode loopt. De verbuiging der echte diaconie tot een kleurloos werelddiaconaat brengt ons weer in de sfeer van de Maatschappij tot Nut van het Algemeen. En nog hebben Da Costa’s woorden uit 1823 hun actualiteit niet verloren:

De tijd is niet ver af waarop het blijken zal, wat het mensdom gewonnen heeft met al die opgeworpene verbeteraars (die men in vroeger tijd naar een verbeter- of gekkenhuis had verwezen) en ijveraars voor het *algemeen*, voor *algemeen* welzijn, voor *algemene* weldadigheid, enz. waardoor in de daad de waarachtige liefde tot den evennaasten in zijn *bijzonder* verloren en verloochend wordt.

[1] C. van der Waal, *Liquidatie der Reformatie* (Enschede: J. Boersma, 1966), pp. 82-86.

Kerk en krant (14, slot)

Door: J. Bos

In de vorige aflevering kwam naar voren dat volgens de Stichting Woord en Wereld de evangelische kringen en de gereformeerde gezindte groepen waren waartegen front moest worden gemaakt, terwijl het *ND* deze als bondgenoot wilde beschouwen tegen de secularisatie.

De keus van het *ND* was ook van invloed op de houding die de krant aannam ten aanzien van de Evangelische Omroep (EO), die sinds 1970 radio- en t.v.-uitzendingen verzorgde. De ontwikkelingen worden in het boek *Eigentijds en eigenzinnig*^[1] breeduit beschreven. Waar prof. Kamphuis had gewaarschuwd voor evangelische kringen: 'De felste haters komen voort uit de secularisatie van de kerk' (p. 176), beschouwde het *ND* de EO als medestander. We geven enkele citaten met betrekking tot de gevolgen.

*'Met de opkomst van de EO veranderde het christelijke medialandschap. Deze omroep streed tegen de secularisatie. Daarom gingen vrijgemaakten haar meer als bondgenoot beschouwen in de loop van de jaren tachtig. Die secularisatie zorgde er ook voor dat andere organisaties als partners voor het *ND* in beeld kwamen. De samenleving leek steeds minder op te hebben met christelijke uitgangspunten. Hierdoor kwamen de onderlinge verschillen tussen christenen in perspectief te staan. De verdeeldheid onder protestanten was te betreuren, maar de veranderingen in de samenleving waren veel zorgwekkender. Dáár lag voor het *ND* voortaan het belangrijkste front. De doorgaande reformatie, die maatschappelijke samenwerking met andere protestanten uitsloot, was intussen gedateerd. Deze opstelling leidde tot een paradoxale situatie: het *ND* en het *RD* gingen elkaar zien als concurrenten, maar tegelijkertijd sloegen ze de handen ineen. (...) De onderlinge verschillen werden opnieuw getaxeerd in een veranderende context. Een andere tijd vroeg om andere prioriteiten, waardoor samenwerking mogelijk werd.'* (p. 207)

'Het ND bleef kritisch, maar tegelijk ging de EO meer als medestander zien. Het interkerkelijke karakter van de omroep en de niet-gereformeerde denkbeelden die hier een plaats hadden, bleven het ND een doorn in het oog. Maar op fundamentele punten bestond herkenning. Beide mediaorganisaties bonden de strijd aan tegen abortus en euthanasie, zaken die volgens beide gevolgen hadden voor het christelijke karakter van Nederland. Deze overeenkomsten relativeerden de onderlinge kerkelijke en theologische verschillen. Het succes van de EO, die kerkgrenzen oversteeg, droeg ertoe bij dat het ND het belang van de vrijgemaakte kerk in perspectief ging zien.' (p. 212)

Ook hieruit blijkt dat de doorgaande reformatie was verzand en dat in plaats daarvan het kerkelijk relativisme zich ontwikkelde, dat steeds verder om zich heen greep. De geschiedenis van het *ND* na de jaren tachtig zoals die door Van den Belt wordt beschreven, toont uitgebreid de gevolgen. We gaan daar verder niet op in en ronden deze serie af. Geïnteresseerden raden we aan het boek te lezen.

Het kerkelijke karakter van de krant verwaterde meer en meer. Belangrijk om te bedenken is dat het *ND* fungeerde als 'spiegel', 'seismograaf' en 'kathalysator' van wat er in de vrijgemaakte kerken zélf gebeurde. Wie wilde weten welke kant het opging met de kerken, kon dat zien aan het *ND*. De krant had een bepalende invloed op allerlei 'moderne' ontwikkelingen in de Gereformeerde Kerken vrijgemaakt (GKv). In 2006 duidde ds. R. van der Wolf (destijds GKv-predikant op Urk) het *ND* in een lezing aan '*als vaandrager, koploper en ijsbreker*' ervan.[2]

Toen als gevolg van deze koers verkeerde synodebesluiten werden genomen, heeft dit geleid tot de Vrijmaking van 2003. Het merkwaardige is echter dat velen hun toevlucht hebben gezocht in 'reformatorische' richting. Als krant werd dan doorgaans het *Reformatorisch Dagblad* omarmd. Er is wel beweerd dat het daarbij om 'verlegenheidskeuzes' zou gaan.[3] Maar het is naïef om te denken dat men niet 'druppelsgewijs' beïnvloed wordt als men zich via een krant dag aan dag in de sfeer van dwaalleer begeeft. Nog afgezien daarvan dat een afwijkende leer überhaupt niet voor lief mag worden genomen. Er is geen principieel verschil tussen *ND* en *RD*. Beide kranten zitten op dezelfde interkerkelijke lijn, de een aan de linker-, de ander aan de rechterkant.

In feite komt deze ontwikkeling overeen met wat er in de GKv gebeurde, maar dan 'de andere kant op'. De invloed ervan komt steeds duidelijker naar voren

onder hen die de GKv sinds 2003 hebben verlaten. We hebben er op deze website vaker voor gewaarschuwd dat men al meer de 'reformatorische' kant op gaat, waardoor het pluriformiteitsdenken toeneemt. Helaas blijkt de 'doorgaande reformatie' ook daar tot stilstand te zijn gekomen.

[1] Christoph van den Belt, *Eigentijds en eigenzinnig, Een geschiedenis van het Nederlands Dagblad en het Reformatorisch Dagblad (1960-2000)*, Amsterdam, Prometheus, 2021

[2] Brochure *Kerk in de crisis, lezing door ds. R. van der Wolf uit Urk*, Zuidhorn, april 2006, p. 12

[3] Zoals bv. door H. Oosterhuis in het artikel 'Kerkesef verdampt', *Gereformeerd Kerkblad De Bazuin*, 8e jaargang nummer 12, 26 maart 2014, p. 149

Kerk en krant (13)

Door: J. Bos

We gaan weer verder met het bespreken van de geschiedenis van het *Nederlands Dagblad*, zoals die is opgetekend in het boek *Eigentijds en eigenzinnig***[1]**.

'De toerusting van de lezer, die altijd belangrijk geweest was voor de krant, veranderde in de jaren tachtig. (...) Het aloude ideaal van leiding geven, dat een centrale plaats had gespeeld in journalistieke opvattingen onder gereformeerden, maakte plaats voor het discussieplatform als model.

Dat discussie zo belangrijk was, hing samen met de secularisatie. Voor iemand als Kamphuis waren argumenten ook fundamenteel: die moesten Schriftuurlijk zijn. Maar discussie? Profeten discussiëren niet. De Vries verhiel zich meer tot de secularisatie: in confrontatie hiermee waren de beste argumenten nodig om als vrijgemaakt gereformeerde weerbaar te zijn.' (p. 171)

De schrijver formuleert het als een verschil van 'opvatting' of 'interpretatie' met betrekking tot gereformeerde journalistiek. We willen er echter op wijzen dat het verschil duidelijk dieper lag, en dat er sprake was van een verschil van 'overtuiging'. Veelzeggend is in dat verband de zin: *'Profeten discussiëren niet.'*

Een en ander leidde ertoe dat mannen als prof. Kamphuis en ds. Van Gurp niet langer bij het *ND* terecht konden om leiding te geven. Iemand die wél bij de nieuwe koers van het *ND* paste was prof. J. Douma, die vanaf eind 1985 de column 'Moreel Beraad' ging schrijven. Hij was in 1982 bij het blad *De Reformatie* gestopt met de rubriek 'Kerkelijk Leven', *'mede omdat hij er weinig voor voelde om, zoals Kamphuis, zijn wil op te leggen aan lezers.'* (p. 173)

Ondertussen was in juli 1985 de *Stichting Woord en Wereld* opgericht, om door middel van het uitgeven van brochures goede gereformeerde leiding te geven. Volgens de initiatiefnemers schoot het *ND* daarin te kort, doordat het ruimte gaf aan afwijkende ideeën uit buitenkerkelijke kringen. Het bestuur werd gevormd door onder meer prof. Kamphuis, ds. Van Gurp, ds. W.G. de Vries en ds. J. Kok.

'In het begeleidend persbericht namen zij stelling tegen 'het confessioneel indifferentisme van de evangelische beweging, met de idee van de gereformeerde gezindte, die de kerk verdringt'. Dit was de lijn-Kamphuis: een onveranderlijk sterk accent op de kerk en de doorgaande reformatie.' (p. 173-174)

Om na te gaan of het mogelijk was nader tot elkaar te komen zijn er tussen een delegatie van commissarissen en redactie van het *ND* en een delegatie van *Woord en Wereld* twee gesprekken geweest, in april en november 1986, waarin de standpunten werden besproken. Deze besprekingen leidden echter niet tot overeenstemming. Wel bleek dat de commissarissen van het *ND* niet geheel op één lijn zaten met de hoofdredactie. Zij wilden concessies doen aan *Woord en Wereld*, iets waartoe de hoofdredactie niet bereid was.

Dit interne verschil van inzicht hield in, dat de commissarissen eveneens van mening waren dat het *ND* samen met mensen uit andere kringen strijd tegen de ontkerstening moest voeren, maar dat er door de krant óók genormeerd gewaarschuwd moest worden tegen dwaalleer. Dat gebeurde huns inziens te weinig. In de aanloop naar het tweede gesprek hadden ze een nota geschreven, waarin onder meer stond *'dat de ongelovigen, de evangelische kringen én de gereformeerde gezindte tot het front behoorden.'* (p. 175) Prof. Kamphuis, een

van de afgevaardigden van *Woord en Wereld*, had daar op zich waardering voor. Bij de bespreking ervan bleek men echter verschillende kanten op te gaan.

Van de hoofdredactie was er eveneens een nota. *'Hierin stond dat het ND binnen de bandbreedte van de confessie de eigen norm niet wilde opleggen.'* (p. 175) Tijdens het gesprek noemde hoofdredacteur De Vries als argument *'dat evangelische christenen zich ook op de Bijbel baseerden. Dat maakte hen tot bondgenoten. Van der Kolk (een van de commissarissen, jb) viel hem bij, maar had ook kritiek op zijn hoofdredacteur: de norm bleef te vaak achterwege in de krant.'* (p. 176)

Het verschil van inzicht tussen hoofdredactie en commissarissen was dus in feite niet principieel en de nieuwe koers bleef gehandhaafd.

'Het contact met Woord en Wereld hield aan, maar van een derde ontmoeting kwam het niet: de stichting en het ND gingen elk een eigen weg. De krant wilde relevant blijven in een seculariserende samenleving en was bereid daartoe aanpassingen te doen: de eigen identiteit werd gerelativeerd om aansluiting te zoeken met anderen. (...) Kamphuis en consorten wilden vasthouden aan een onveranderlijke en onwankelbare waarheid, of ze nu in een kerkelijke of seculiere context opereerden. De omvang van hun aanhang interesseerde hen minder dan het ND. Het ging om de zuiverheid van het spreken.' (p. 176)

[1] Christoph van den Belt, *Eigentijds en eigenzinnig, Een geschiedenis van het Nederlands Dagblad en het Reformatorisch Dagblad (1960-2000)*, Amsterdam, Prometheus, 2021